משיגריעו והזיתים משיניצו ושאר כל האילנות משיוציאו [א]ואמר רב אסי הוא בוסר הוא גירוע הוא פול הלבן פול הלבן סלקא דעתך אלא אימא שיעורו כפול הלבן ומאן שמעת ליה דאמר בוסר אין סמדר לא רבנן וקתני שאר כל האילנות משיוציאו אלא רבי אילעאי [א]בדניסחני קץ תנו רבנן אוכלין בענבים עד שיכלו דליות של אוכל אם יש מאוחרות מהן אוכלין עליהן אוכלים בזיתים עד שיכלה אחרון שבתקוע ר' אליעזר אומר עד שיכלה אחרון של גוש חלב כדי שיהא עני יוצא ואינו מוצא לא בנופו ולא בעיקרו רובע אוכלין בגרוגרות עד שיכלו פגי בית היני [ג]אמר רבי יהודה לא הוזכרו פגי בית היני אלא לענין מעשר (דתנן) פגי בית היני ואהיני דטובינא חייבין במעשר: אוכלין בתמרים עד שיכלה האחרון שבצוער רשב"ג אומר אוכלין על של בין הכיפין ואין אוכלין על של בין השיצין ורמינהי [ב]אוכלין בענבים עד הפסח בזיתים עד העצרת בגרוגרות עד החנוכה בתמרים עד הפורים ואמר רב ביבי ר' יוחנן תרתי בתרייתא מחליף אידי ואידי חד שיעורא הוא ואי בעית אימא הא קתני בהדיא אם יש מאוחרות מהן אוכלין עליהן תניא [ג]רבן שמעון בן גמליאל אומר [ה]סימן להרים מילין סימן לעמקים דקלים סימן לנחלים קנים סימן לשפלה שקמה ואף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר [1]ויתן המלך את הכסף בירושלים כאבנים ואת הארזים נתן כשקמים אשר בשפלה לרוב סימן להרים מילין סימן לעמקים דקלים נפקא מינה לבכורים דתנן [ד][ז]אין מביאין בכורים אלא משבעת המינין [ל]ולא מדקלים שבהרים ולא מפירות שבעמקים סימן לנחלים קנים [מ]נפקא מינה לנחל איתן סימן לשפלה שקמה נפקא מינה למקח וממכר השתא דאתית להכי כולהו נמי למקח וממכר: **מתני'** [ה][ז]מקום שנהגו למכור בהמה דקה לנכרים מוכרין [ח]מקום שלא נהגו למכור אין מוכרין [ו]ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה עגלים וסייחין שלמין ושבורין ר' יהודה מתיר בשבורה [ח][ט]בן בתירא מתיר בסוס [י]מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים אוכלין מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב [כ]אסור לו לאדם שיאמר בשר זה לפסח הוא מפני שנראה כמקדיש בהמתו ואוכל קדשים בחוץ אמר רב פפא [ל]דוקא בשר אבל חיטי לא דמינטר לפסחא קאמר ובשר לא מיתיבי [ט]אמר ר' יוסי תודוס איש רומי הנהיג את בני רומי לאכול גדיים מקולסין בלילי פסחים שלחו לו אלמלא תודוס אתה גזרנו עליך נדוי שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ קדשים סלקא דעתך אלא אימא

קרוב

משיגריעו. משיגדלו הענבים קצת ונקראו גירוע ולקמן מפרש שיעורו כפול הלבן: **משיניצו.** משיגדיל הנץ עליהן והוא כעין מתחלי ודומה לו בברכות (דף לו:) הפטמה של רימון מצטרף והנץ שלו אינו מצטרף: **הוא בוסר.** דאמר כל היכא דתנן או בוסר או גירוע כולהו חדא נינהו. בוסר תנן בגיטין (דף לא.) משעת כניסת המים לבוסר: **פול הלבן ס"ד.** הא בגפנים קיימא: **ומאן.** תנא דשמעת ליה דאמר בוסר הוא דהוי פירי דקתני משיגריעו דהיינו בוסר אבל סמדר לא רבנן היא וקתני דמודו בשאר אילנות. הא דרב אסי הוא בוסר הוא גירוע נקט הכא משום דלא תימא גירוע היינו סמדר ורבי יוסי היא: **בדניסחני קץ.** תמרים של דקל זכר ואינן מתבשלין בו עולמית וגודרין אותן בניסן והן מתבשלות מאליהן בכלי כפות תמרים ולעולם הן קטנות הלכך ר' אילעאי לא אפסיד מידי: **אוכל.** מקום כרמים. ואית דגרסי של אבל[ל] והוא אבל כרמים[מ]: **דליות.** טריילי"ש: **תקוע.** מקום זיתים כדתנן במנחות (דף פה:) תקועה אלפא לשמן ומתוך שהשמן מצוי שם ורגילין בו מצויין חכמים בהן כדכתיב (שמואל ב יד) וישלח יואב תקועה וגו': **גוש חלב.** נמי איכא זיתים טובא והוא בחלקו של אשר דכתיב ביה[נ] וטובל בשמן רגלו במנחות (פה:): **כדי שיהא עני יוצא כו'.** מותר לאכול מן הכנוסין עד שיכלו בשדה כל כך שיהא עני יוצא לבקש ואינו מוצא כו': **גרוגרות.** תאנים יבשים: **פגי בית היני.** תאנים של אותו מקום: **לא הוזכרו.** בבית המדרש להחשב פירי אלא למעשר: **אהיני.** תמרים: **דטובינא.** מקום. ואותן פגים ואותן תמרים לעולם קטנים: **ואמר רב ביבי** גרסינן. ולא תירוצא הוא: **תרתי בתרייתא מחליף.** בגרוגרות עד הפורים בתמרים עד חנוכה: **סימן להרים מילין.** עפצין גלי"ש. אבל שאר אילנות שבהרים אין יפין ונפקא מינה דלא מייתינן בכורים מינייהו כדלקמן: **דקלים.** תמרים: **שקמה.** אינה עושה פירי: **שפלה.** ארץ מישור ולקמיה מפרש מאי נפקא מינה: **כשקמים אשר בשפלה.** שמע מינה דרך שפלה לשקמים ומיהו לאו ראיה גמורה היא לידע דאם אין בה שקמים לא תהא קרויה שפלה: בבכורים כתיב[ס] אשר תביא מארצך ודרשינן במנחות (דף פד:) נאמר כאן ארצך ונאמר להלן[י] ארץ חטה ושעורה וגו' מה להלן שבח ארץ דהא בשבחה הכתוב מדבר אף כאן שבח ארץ וילפינן מינה דאין מביאין אלא משבעת המינין האמורין שם ואין מביאין אלא ממקום משובח ותמרים משבעת המינין הם דכתיב ודבש[פ] דהיינו דבש תמרים: **ולא מדקלין שבהרים.** דאינן משובחין אלא דקלים של עמקים: **ולא מפירות.** תבואת דגן שבעמקים שהמים לנים שם ותבואתן כמושה[ע] ומרקבת: **לנחל איתן.** לעגלה ערופה צריך שיהו קנים גדילים בו ואי לא לא מיקרי נחל: **למקח וממכר.** שפלה אני מוכר לך צריך שיהו בה שקמים: **מתני' מקום שנהגו שלא למכור.** דהחמירו על עצמן דילמא אתי למכור גסה: **ובכל מקום אין מוכרין להן בהמה גסה.** דגזור ביה רבנן משום שאלה ומשום שכירות ומשום נסיוני במסכת ע"ז (דף טו.) וישראל מצווה על שביתת בהמתו בשבת: **עגלים וסייחים.** קטנים ואף על גב דלאו בני מלאכה נינהו מיחלפי במכירת גדולים ושבורים מיחלפי במכירת שלימים: **בשבורה.** דלא מסיק לה ושחטו לה הלכך לא חזי ליה ישראל גבי נכרי ולא אתי למישריה מכירה אחריתי: **בן בתירא מתיר בסוס.** לפי שמלאכתו לרכיבה ונסיוני דידיה ליכא למיגזר בהן דאין בה אלא משום שבות דאין רוכבין על גבי בהמה גבי שבות תנן לה במסכת ביצה (דף לו:): **שלא לאכול.** דמיחזי כאוכל פסח בחוץ: **גמ' בשר זה.** ואפילו שחוטה כבר: **אבל חיטי לא.** דמו מידי לקדשים וכי קאמר חיטין אלו לפסח דמנטר לפסח קאמר אצניעו לפסח לאוכלם ולא אמרינן מיחזי כמאן דאמר למוכרן ולקנות פסח בדמיהן: ה"ג **אמר רבי יוסי תודוס איש רומי.** ישראל חשוב שהיה ברומי: **מקולסין.** צלויין ראשו על כרעיו ועל קרבו כצליית הפסח דתניא בכיצד צולין (לקמן עד.) רבי עקיבא[צ] קורהו מקולס לפי שתולה כרעיו חוצה לו כגלדו כנושא כלי זיינו בגלדו. כובע נחושת בגלית (שמואל א יז) תרגומו קולסא דנחשא: **אלמלא תודוס אתה.** אדם חשוב:

קרוב

מפני שנראה כמקדיש קדשים בחוץ. בכולי שמעתא פירש"י שעכשיו קורא שם ופירש נמי שלא התנדב כדרך המתנדבים היינו דמחיים לא קרא לו שם פסח ואי נמי קרא לו שם בשעת צלייה הוי שלא כדרך המקדישין וקשה דקאמר נראה כמאכיל קדשים בחוץ והלא גם בפנים אין לעשות כן דאינו קדוש אלא לדמיו והוה ליה למימר שהוא קרוב למעילת קדשים ועוד בגדי מקולס לר' שמעון נהי דליכא למיחש שמא הקדישו עכשיו שאין זה כדרך המתנדבים מכל מקום ליתסר למיעבד הכי שלא יאמר מחיים אקדשיה דסופו מוכיח על תחלתו שעשאו מקולס וע"כ טעמא משום הכי הוא דהא מוקמינן לא שנא אמר ולא שנא לא אמר לכך נראה דעל ידי שאומר עכשיו בשר זה לפסח סברי אינשי דמחיים אקדשה ורבי שמעון אפילו אקדשה מחיים [לשחוט] בחוץ לא הוי הקדש משום שלא התנדב כדרך המתנדבים כדמוכח בתוספתא א] בפרק בתרא דמנחות דקאמר הרי עלי עולה על מנת שאקריבנה בבית חוניו רבי שמעון אומר אין זה עולה וה"נ הוי כמקדיש על מנת להקריב בחוץ הוא דאינו קדוש והא דלא מייתי לה הכא אלא מייתי ההיא דמנחה משום דמפרש בה בהדיא שלא התנדב כדרך המתנדבים:

רבי

כו א מיי' פ"ה מהלכות שמטה הלכה יח:
כז ב מיי' פ"ז מהלכות שמטה הלכה יא:
כח ג מיי' פ"ב מהל' ביכורים הלכה ג:
כט ד שם הלכה ג:
ל ה מיי' פ"כ מהלכות שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע י"ד סי' קנא סעיף ד:
לא ו מיי' שם הל' ג:
לב ז שם הלכה ד:
לג ח מיי' פ"ח מהלכות חמץ ומצה הלכה יא סמג עשין מא טוש"ע א"ח סי' תעו סעיף א:
לד ט י טוש"ע א"ח סי' תסט:

לעזי רש"י

טריילי"ש. גפן מוגבה על כלונסאות.
גליי"ש. עפצים (גידולים טפיליים בעלה האלון).

רבינו חננאל

ואמר רבי אסי הא דתנן הגפנים משיגריעו, פירוש בעת שיהיה בוסר כשיעור פול הלבן יש לו גרעינין, ומאותה העת נקרא פרי, ואסור לקצצו ולהפסידו, דלאכלה אמר רחמנא ולא להפסדה, ש"מ דלהאי תנא בוסר נקרא פרי אבל סמדר אינו פרי, מאן שמעת ליה האי סברא רבנן, וקתני ושאר כל האילנות משיוציאו, והנה לא נחלקו רבנן על ר' יוסי אלא על הגפנים בלבד. ופרקינן לעולם כל אילן משיוציאו אסור לקצצו, ורבי אילא כפנייתא שתנטו בניסן קצץ, דלדברי הכל אין בהן פרי. ירושלמי בשביעית סוף פ"ג תאני רב חננא חרובין שלשולן הוא חנטן, גפנים משיגריעו, אמר רבי יונה משיזחילו מים, כדכתיב כי יגרע נטפי מים. פרק ד' תאני רשב"ג מהוצאת עלין עד הפגים חמשים יום, ומן הפגים עד השיתים נ' יום, ומן השיתים עד התאנים חמשים יום. רבי אומר כולהו מארבעים יום. לוקט תאנה ואינו יודע מאימתי חנטה, אמר רבי יונה מונה מאה יום למפרע, אם חל לתוכן חמשה עשר בשבט הוא יודע מתי חנטה, אמרו לו והרי עמך בשבריא, פירוש בנות שוח ועושות לשנה אחת, אמר לו והלא עמכם בציפורי ועושות הן[א] לשלש שנים. תנו רבנן אוכלין בענבים עד שיכלו דליות של אבל. אמר לו רב יהודה לא הוזכרו פגי ביתוני אלא לענין מעשר, פגי ביתוני ואהיני דשובניא, פירוש גיסואן חייבין במעשר. אוכלין בתמרים עד שיכלה האחרון שבצוער וכו'. ורמינהי אוכלין בגרוגרות עד החנוכה בתמרים עד הפורים, ואמר רבי ביבי רבי יוחנן מחליף ותני אוכלין בגרוגרות עד הפורים בתמרים עד החנוכה. ושנינן אידי ואידי חד שיעורא הוא, כלומר התמרים כלים בצוער בפורים. איבעית אימא הא תנינן בהדיא ואם יש מאוחרות מהן אוכלין עליהן. כיפין ושיצין כבר פירשנום למעלה. תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר סימן להרים מילין, כלומר מילין, שהן עפץ גדילים בהרים. סימן לעמקים דקלים, כלומר אין בית גדילתם אלא בעמקים, נפקא מינה דאין דקלים טובים אלא בעמקים ומהם ראוי להביא בכורים, דתנן אין מביאין בכורים חוץ משבעת המינין, ולא מן הדקלים שבהרים, ולא מן הפירות שבעמקים, פירוש ששת המינין הנותרים לא תביא מן העמקים שאינן גדילים כהוגן. מתני', מקום שנהגו למכור בהמה דקה לגוים כו'. מקום שנהגו לאכול צלי בלילי הפסח אוכלין וכו'. אמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיאמר בשר זה לפסח, מפני שנראה כמקדיש בהמתו ונראה אוכל קדשים בחוץ. ומותבינן עליה מדרבי יוסי דאמר תודוס איש רומי הנהיג את בני רומי לאכול גדיים מקולסין בלילי פסחים וכו'.

מסורת הש"ס

א) ברכות לו., ב) [תוספתא דשביעית פ"ז ה"א] עירובין כח: [וע"ש ושם ליתא תלת דתנן], ג) [תוספתא דשביעית פ"ז ה"ט], ד) מנחות פה. בכורים פ"א [מ"ג], ה) נדה ח., ו) ע"ז יד., ז) נ"א מקום שנהגו שלא למכור, ח) שבת לד. בכורות ב., ט) ברכות יט. ביצה כב. [תוספתא דביצה פ"ב ה"א], י) וכן גי' הערוך, כ) [עי' רש"ש], ל) [דברים לג], מ) [דברים כו], נ) [שם ח], ס) [שם], ע) בס"י איתא כמושה, פ) [לפנינו שם איתא רבי טרפון].

תורה אור השלם

1. וַיִּתֵּן הַמֶּלֶךְ אֶת הַכֶּסֶף בִּירוּשָׁלִַם כָּאֲבָנִים וְאֵת הָאֲרָזִים נָתַן כַּשִּׁקְמִים אֲשֶׁר בַּשְּׁפֵלָה לָרֹב: מלכים א י כז

גליון הש"ס

גמרא סימן להרים מילין. עי' ת' חכם צבי סי' ל"ג:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה מפני וכו' כדמוכח בתוספתא בפ' בתרא דמנחות. נ"ל במשנה דמנחות ד' קט.:

מוסף רש"י

משיגריעו. משיעשו גופם כגרוע (ברכות לו.). משיניצו. משיגדל הנץ סביב (שם). ומאן שמעת ליה דאמר. גבי ענבים בוסר הוא דהוי פרי אבל סמדר לא, רבנן. הוא דפליגי עליה דר' יוסי במסכת ערלה וקאמרי בשאר אילנות דמשיוציאו הוי פרי הלכך (שם). פגי. תאנים הן שלא נתבשלו, (עירובין כח:). בית היני. מקום (שם ושם: ביתיוני). משבעת המינין. האמורים בפסוק ארץ חטה ושעורה וגו' ודבש דקרא היינו דבש תמרים (מנחות פד. מבה"י). ולא מדקלים שבהרים. מתוקים, ולא מפירות שבעמקים. תבואה (שם) אע"פ ששם משבעה מינים דדבש היינו דבש תמרים, הני שבהרים ושבעמקים אינן מן המובחר לפי שהן כחושים (מנחות שם). מקום שנהגו למכור בהמה דקה. כגון מקום שלא נחשדו על הרביעה, והכי מפרש לה בגמרא (ע"ז יד:). אין מוכרין להם בהמה גסה. מפני שמיוחדת למלאכה ועושה בהמתו מלאכה בשבת (שם). עגלים וסייחין שלמין ושבורין. ואפילו שבורים שאין ראוין למלאכה גזרו בהו רבנן דלמא אתי לאחלופי ואתי למזבן נהי גדולים ושלמים הראוין למלאכה וליכא למיחש להו לשאלה ולשכירות ולנסיוני כדמפרש בגמ' (שם:). ר' יהודה מתיר בשבורה. למכור לעכו"ם בהמה שנשברו רגליה ובמקום שלא נחשדו על הרביעה (בכורות ב.). מתיר בסוס. שאין מלאכתו אלא לרכיבה ורכיבה שבות היא ולאו מלאכה, משום דחי נושא את עצמו, לא איכפת לן אי אתי להשאילו ולהשכירו (עי' שם וכעי"ז שבת צד. ובכורות שם). וסוס אי נמי דמושיל ומיגר לאו איסורא דאורייתא איכא שאין זו מלאכה אלא הסוס וגבי אהכרת שביתת בהמה מלאכה כתיבא (שבת שם). מקום שנהגו לאכול צלי. כמין הוה (לקמן עד.). גדיים מקולסין. גלויים כשהן שלמין ותולין כרעיהן וקרבוליהן וקרביהם סביבותן בשפוד ועל שם כך קורהו מקולס שהוא לשון מזויין כדמתרגם וכובע נחושת על ראשו (ש"א יז) וקולסא דנחשא (ברכות יט.) או: לשון כובע נחושת, דמתרגמינן קולסא דנחשא, דסבילא ליה תולין למעלה כראשו וכרעים ככובע נחשת על ראש גבור (לקמן עד.). בלילי פסחים. זכר לפסח שצלוהו שלם שנאמר בו על כרעיו ועל קרבו כלומר עם כרעיו ועם קרבו (שמות יב) (שם). אלמלא תודוס אתה. חכם גדול ונכבד (ביצה כג.). קדשים סלקא דעתך. מאי קרוב להאכיל קדשים איכא, היאך יכול להיות קדשים ואין אדם מקדישן (שם).

א) נמצינו בירושלמי הגי' לשתי שנים, אמנם בפי' ר"ח למסכת ר"ה טו ע"א ובערוך ערך בנות שבע 'לשלש שנים'.